

4. Životní prostředí

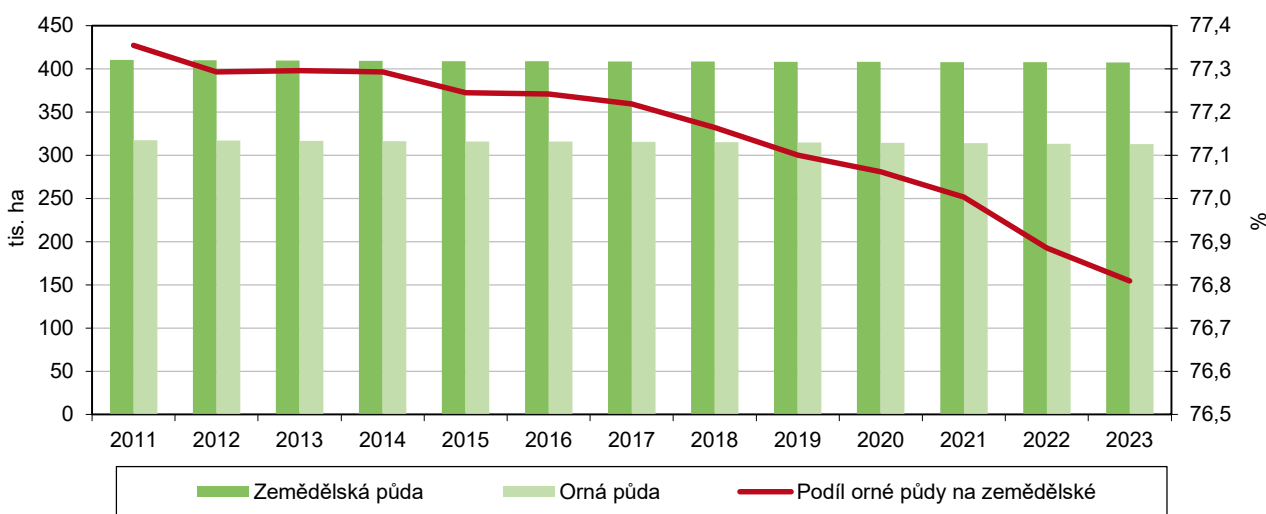
Půdní fond

Dlouhodobě ubývá zemědělské i orné půdy.

V Kraji Vysočina se dlouhodobě zmenšuje plocha zemědělské půdy, současně se snižuje i podíl orné půdy, která v roce 2023 tvořila 46,0 % z celkové výměry kraje (o 0,3 procentního bodu méně než v roce 2018). Mírně se zmenšila plocha ovocných sadů, naopak se navýšila výměra zahrad. O necelých 300 ha se rozšířila i plocha trvalých travních porostů. Nejvýraznější úbytek zemědělské půdy byl na Vysočině v letech 2018–2023 zaznamenán v okrese Třebíč (o 305 ha). Výměra orné půdy se nejvíce snížila na Pelhřimovsku (o 665 ha). Na úkor zemědělské půdy se rozšiřují lesní, vodní, zastavěné i ostatní plochy.

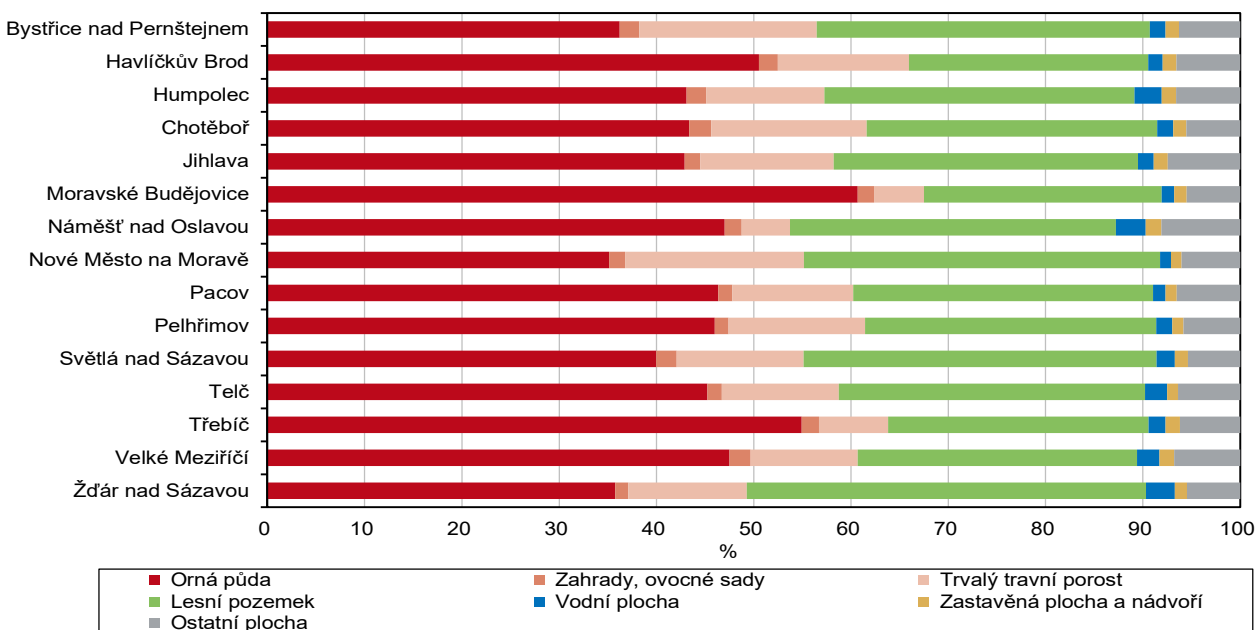
Graf 4.1 Výměra zemědělské a orné půdy v Kraji Vysočina

Zdroj: ČÚZK

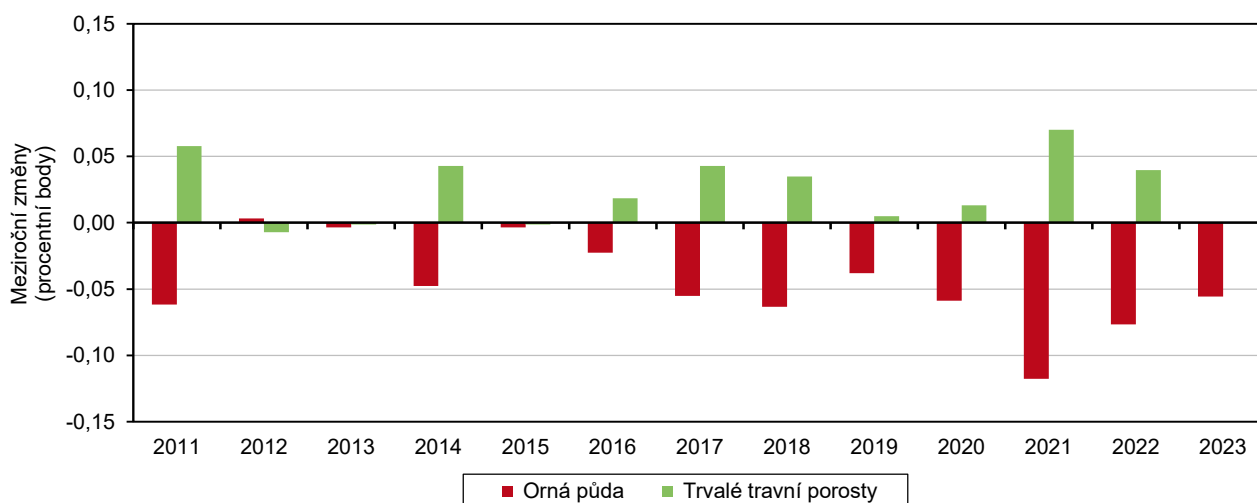
Graf 4.2 Struktura půdy podle správních obvodů ORP Kraje Vysočina k 31. 12. 2023

Zdroj: ČÚZK

Graf 4.3 Meziroční změny podílů orné půdy a trvalých travních porostů na zemědělské půdě v Kraji Vysočina

Zdroj: ČÚZK

Chráněná území

Stabilní plocha chráněných území.

Na území Kraje Vysočina se v roce 2023 nacházely dvě chráněné krajinné oblasti (Žďárské vrchy a Železné hory) a vedle nich i přes dvě stovky maloplošných chráněných území. Celková výměra chráněných území činila 65 459 ha, což představovalo necelou desetinu rozlohy kraje. Ve srovnání s předchozím rokem se celková výměra maloplošných chráněných území zvětšila jen asi o jeden hektar. Z maloplošných chráněných území je na Vysočině sedm národních přírodních rezervací, z nichž tři – Mohelenská hadcová step, rašeliniště Dářko a Žákova hora – se těší zvláštní ochraně již od konce roku 1933.

Ekologické zemědělství

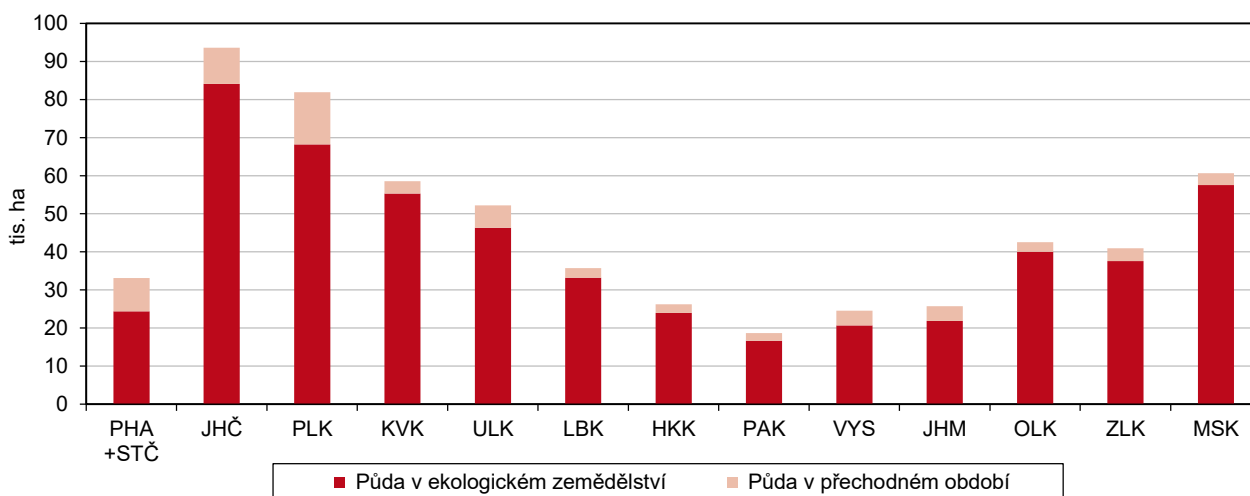
Relativně nízká výměra ekologicky obhospodařované půdy.

Výměra ekologicky obhospodařované půdy (tj. půdy v ekologickém zemědělství a přechodném období) se na Vysočině postupně rozšiřovala, takže se v roce 2023 zaujímal plochu 24,6 tisíce ha a byla o 18,3 % větší než v roce 2018. Její podíl na celkové výměře zemědělské půdy kraje v roce 2023 dosáhl 6 %. Přesto Kraj Vysočina za většinou ostatních regionů z hlediska ekologického zemědělství dlouhodobě zaostává, na celorepublikové výměře ekologicky obhospodařované půdy se Vysočina podílí pouze 4,1 % (podíl kraje na republikové výměře zemědělské půdy přitom činí 9,7 %).

Graf 4.4 Výměra půdy v ekologickém zemědělství podle krajů k 31. 12. 2023

Zdroj: Ministerstvo zemědělství

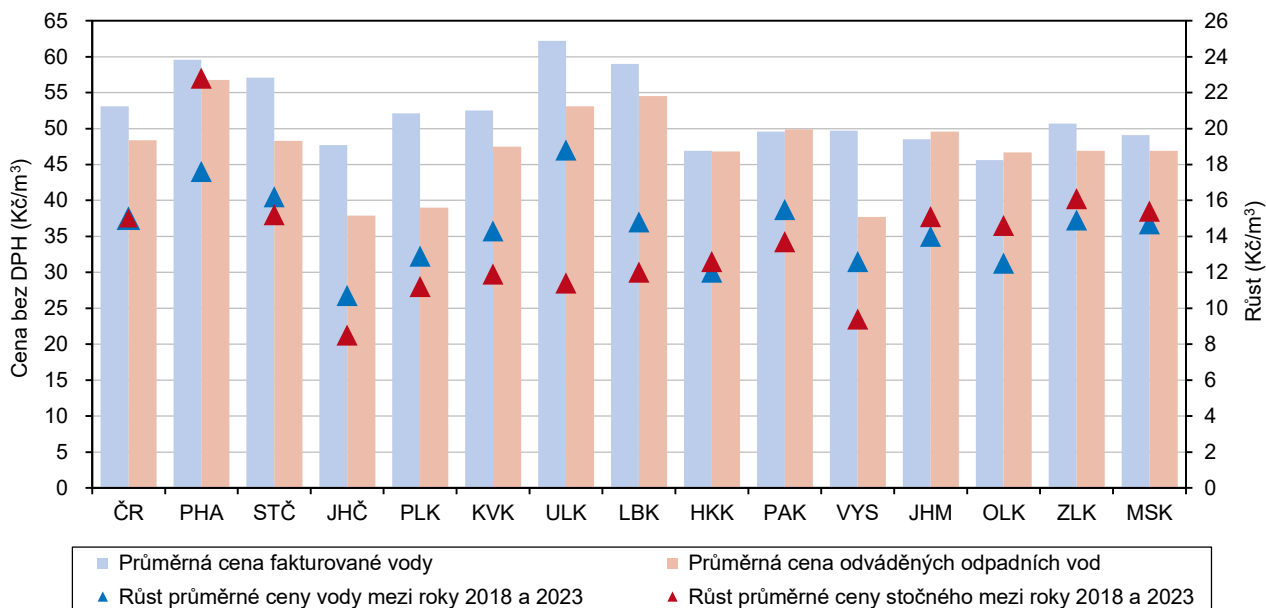
Vodovody a kanalizace

Mírný nárůst spotřeby vody, rychlý vzestup sazby za vodné a stočné.

Z celkového počtu 517 019 obyvatel (střední stav) Kraje Vysočina bylo v roce 2023 pitnou vodou z vodovodů zásobováno přes 487 tisíc osob, což představuje 94,3 %. Délka vodovodní sítě dosahuje na Vysočině zhruba 6 tisíc kilometrů, vodovodních přípojek bylo evidováno přes 142 tisíc. V roce 2023 bylo pro obyvatele Vysočiny vyrobeno 24,9 mil. m³ vody určené k realizaci, což bylo zhruba stejné množství jako v roce 2022. Specifické fakturované množství vody se v Kraji Vysočina snížilo proti roku 2018 o 4,2 l/osobu/den (hodnota 118,5), pokles u domácností představoval 2,7 l/osobu/den (hodnota 78,5). Objem fakturované vody celkem zaznamenal proti roku 2018 pokles ve výši 3,5 %, zatímco v roce 2018 bylo celkem fakturováno 21,8 mil. m³ vody, v roce 2023 to bylo 21,1 mil. m³. Na domácnosti připadlo 66,3 % z celkového množství fakturované vody. Pokračoval růst ceny pitné vody, na Vysočině vzrostla sazba vodného z 37,1 Kč/m³ v roce 2018 na 49,7 Kč/m³ v roce 2023, stočné stoupl z 28,3 Kč/m³ na 37,7 Kč/m³.

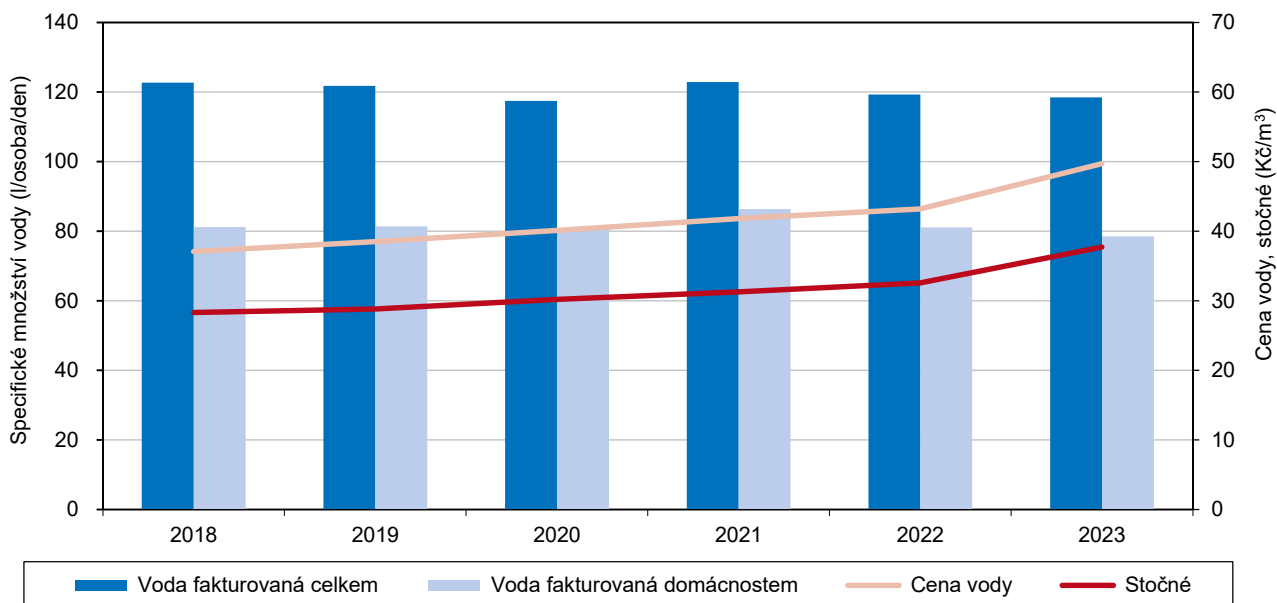
Graf 4.5 Průměrná cena fakturované vody a odváděných odpadních vod domácností podle krajů v roce 2023

Zdroj: ČSÚ

Graf 4.6 Specifické množství fakturované vody, cena vody a stočné v Kraji Vysočina

Zdroj: ČSÚ

Podíl obyvatel v domech napojených na kanalizaci s čističkou odpadních vod se pohybuje kolem 80%.

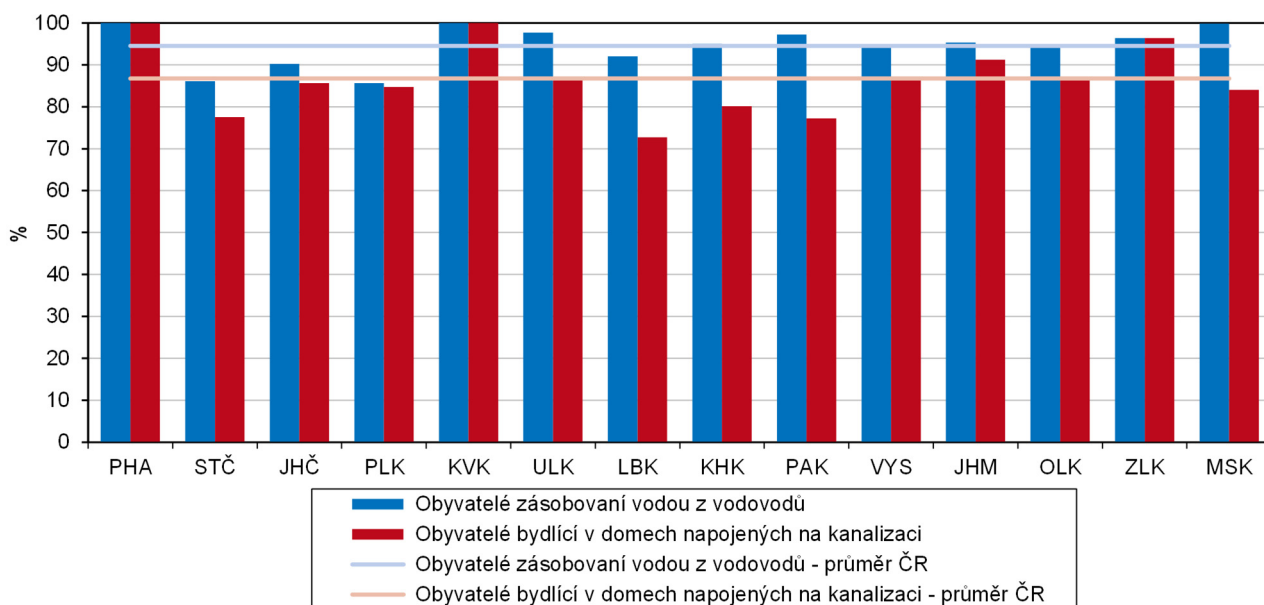
V roce 2023 na Vysočině bydlelo v domech napojených na kanalizaci zhruba 446 tisíc osob, což je 86,3 % z celkového počtu obyvatel, ve srovnání s předchozím rokem byl zaznamenán pokles o 1,4 procentního bodu. Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci s čističkou odpadních vod dosáhl 79,3 % (meziroční pokles o 0,7 procentního bodu). Celková délka kanalizační sítě na

Vysočině v roce 2023 činila 3 360 km a počet kanalizačních přípojek přesáhl 115 tisíc. Objem vypouštěných odpadních vod (bez srážkových) se proti předchozímu roku zvýšil o pět procent na 19,9 tis. m³. Na území kraje bylo v provozu celkem 236 ČOV (vesměs mechanicko-biologických) s celkovou kapacitou 169,2 tis. m³ za den. Podíl čištěných odpadních vod vypouštěných do kanalizace dosáhl 91,8 % z celkového množství odpadních vod, proti roku 2018 byl zaznamenán nárůst tohoto podílu o 1,7 procentního bodu. Objem kalů vyprodukovaných čistírnami odpadních vod představoval 11 137 tun sušiny, což bylo o 0,9 % více než v předchozím roce, proti roku 2018 však byl nárůst 55,7 %. Nejčastějším způsobem zneškodnění kalů bylo na Vysočině kompostování.

Graf 4.7 Podíl obyvatel zásobovaných vodou a napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu podle krajů v roce 2023

Zdroj: ČSÚ

Emise

Rozhodující vliv malých stacionárních a mobilních zdrojů znečišťování.

Na emisích znečišťujících látek se v Kraji Vysočina nejvíce podílejí převážně malé stacionární zdroje znečišťování (REZZO 3) a mobilní zdroje znečišťování (REZZO 4). V roce 2023 v kraji pocházelo z těchto zdrojů zhruba devět desetin tuhých znečišťujících látek, více než 95 % emisí oxidu uhelnatého, přes tři čtvrtiny emisí oxidů dusíku a více než sedm desetin emisí oxidu siřičitého. Významný je vliv mobilních zdrojů znečišťování u oxidů dusíku (v roce 2023 byly zdrojem více než poloviny emisí), ještě mnohem vyšší byl podíl malých stacionárních zdrojů na emisích oxidu uhelnatého (80 %).

Dlouhodobě nízké emise oxidu siřičitého a také oxidů dusíku.

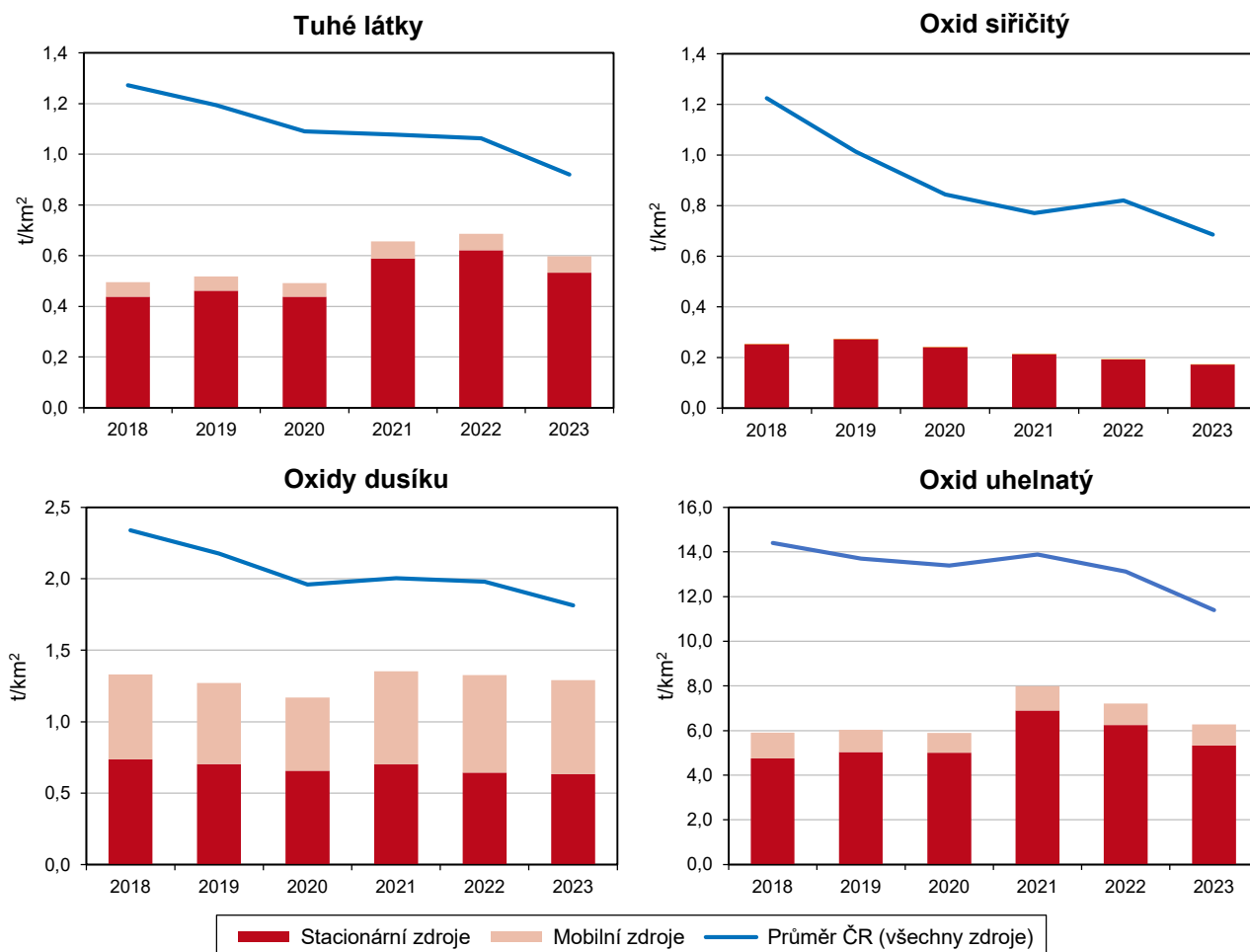
Měrné emise tuhých znečišťujících látek se zvýšily v kraji během roku 2023 proti roku 2018 o jednu desetinu tuny na km², zásluhu na tom měly rostoucí emise ze stacionárních zdrojů. Měrné emise oxidu siřičitého v roce 2023 na Vysočině poklesly na dosud nejnižší úroveň (0,17 t/km²/rok, tj. o třetinu), přičemž jejich zdrojem jsou v kraji téměř výhradně stacionární zdroje (REZZO 1-3). Měrné emise oxidů dusíku na Vysočině klesly v roce 2023 oproti předešlému roku asi o 3 %, stejný pokles byl také oproti roku 2018. Významný podíl dopravy na emise NO_x byl připomenut již

výše. Vysočina patří dlouhodobě mezi regiony s nejnižším objemem měrných emisí oxidů dusíku a oxidu siřičitého.

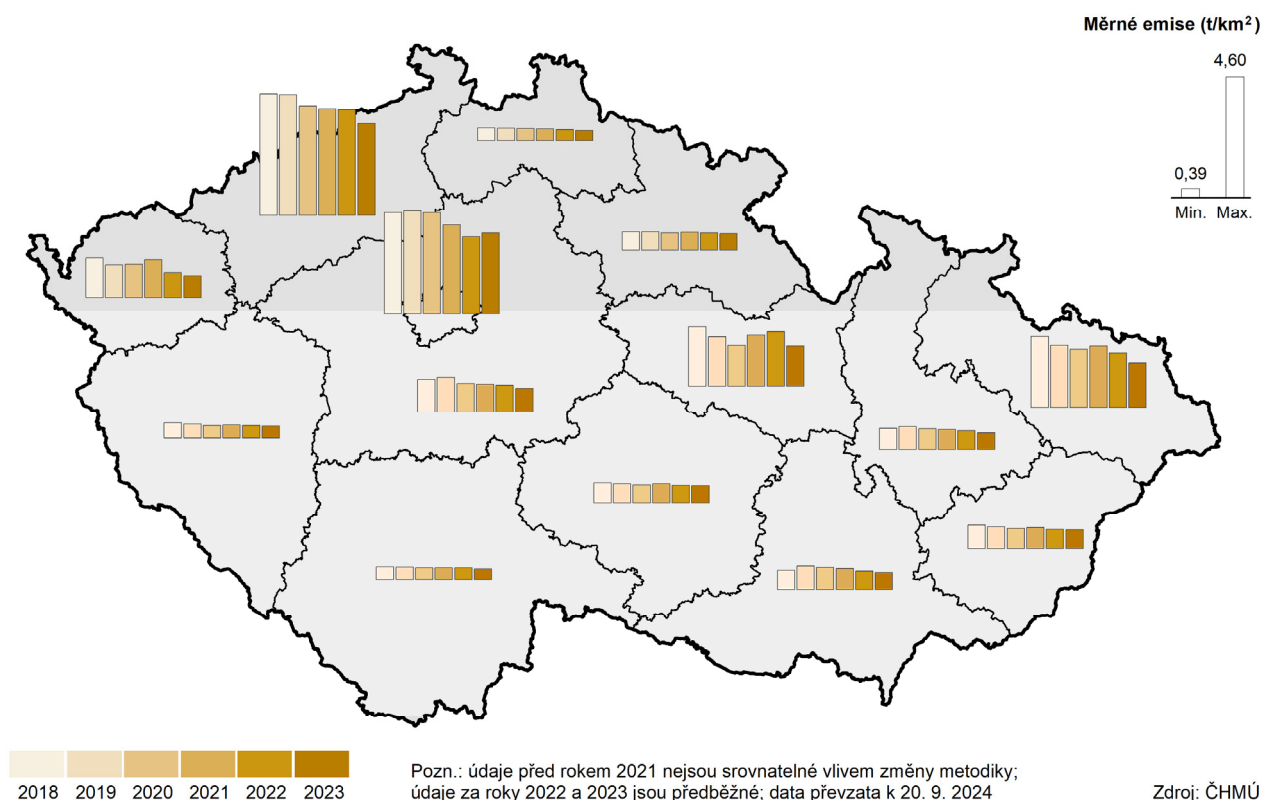
Emise výrazně ovlivňuje doprava.

Z územního hlediska lze konstatovat, že emisemi je nejhůře postiženo území nejbližší zdrojům. Zhoršená kvalita ovzduší vlivem dopravy tak sužuje všechna větší města kraje (zejména ta, kde se ve špičkách tvoří kolony aut z důvodu špatné průjezdnosti) a okolí hlavních dopravních tepen v kraji.

Graf 4.8 Měrné emise základních znečišťujících látek podle zdroje znečištění v Kraji Vysočina
Zdroj: ČHMÚ

Emise oxidů dusíku (REZZO 1-3) v krajích v letech 2018 až 2023

Odpady

Pokles produkce odpadů.

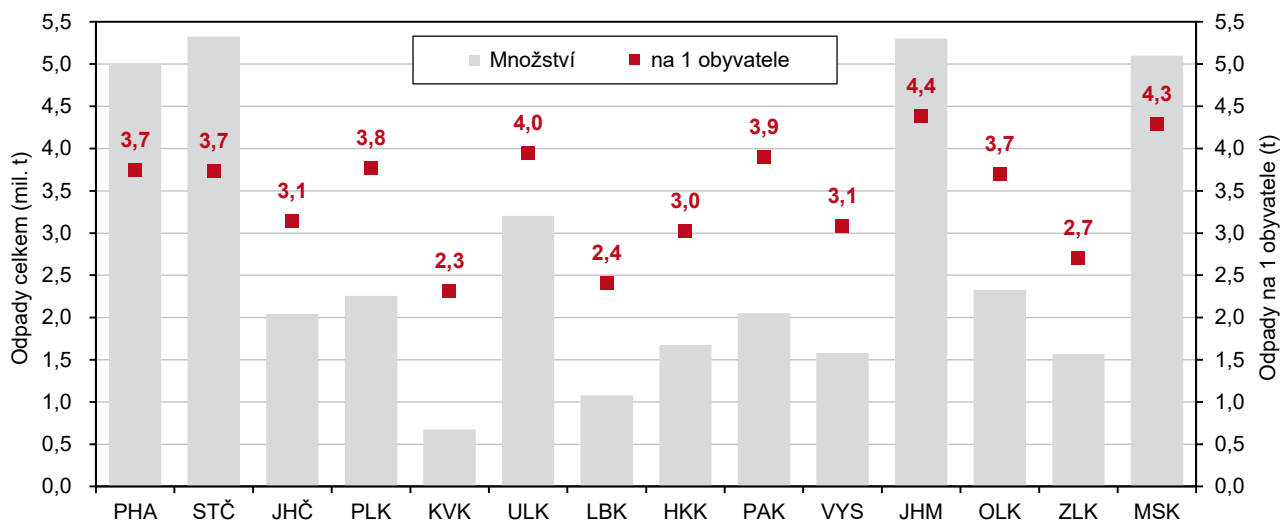
Celková produkce odpadů v roce 2022 v Kraji Vysočina dosáhla hodnoty 1 578,6 tis. tun a meziročně poklesla o 15,8 %. Na nebezpečné odpady připadlo z tohoto množství 77,7 tis. tun, které tak představovaly 4,9 % z celkového objemu odpadů. Podíl nebezpečných odpadů z celkového objemu v předchozích letech kolísal. V mezikrajském srovnání šlo o pátý nejvyšší podíl nebezpečných odpadů. Na jednoho obyvatele připadlo v roce 2022 na Vysočině 3 079 kg odpadů, o 645 kg méně než v roce 2021. V procentním vyjádření činil pokles 17,3 %. Celková produkce odpadů na jednoho obyvatele je v kraji pod republikovým průměrem.

Relativně vysoká produkce komunálního odpadu.

Produkce komunálního odpadu v Kraji Vysočina v roce 2022 poklesla oproti předchozímu roku téměř o 6,0 % (16,5 tis. tun); v přepočtu na jednoho obyvatele dosáhla v kraji 512 kg za rok. To je mírně více než činil průměr celé České republiky, hmotnost tohoto rozdílu představuje 8 kg. V mezikrajském srovnání to představovalo pátou nejvyšší hodnotu.

Graf 4.9 Produkce odpadů celkem podle krajů v roce 2022

Zdroj: ČSÚ

Výdaje na ochranu životního prostředí

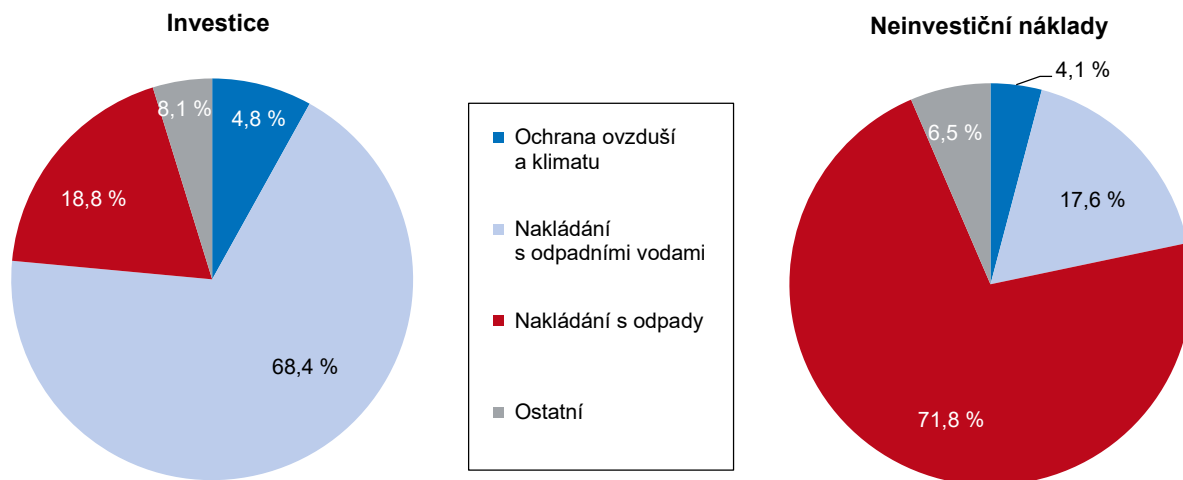
Většina investic na ochranu životního prostředí je dlouhodobě určena na nakládání s odpadními vodami.

Investiční výdaje na ochranu životního prostředí (podle místa investice) v Kraji Vysočina se ve sledovaném období vyznačovaly kolísavým vývojem, na jehož konci v roce 2023 došlo k mírnému meziročnímu nárůstu (o 7,7 %) na 2 170 mil. Kč. V přepočtu na jednoho obyvatele to znamenalo nárůst z 3 930 na 4 197 Kč (v mezikrajském srovnání nadprůměrná hodnota). V členění dle účelu jsou za kraje k dispozici pouze data podle sídla investora. Struktura vynaložených finančních prostředků se dlouhodobě zásadně liší u investic a neinvestičních nákladů. Největší podíl investic bývá určen na nakládání s odpadními vodami (v roce 2023 asi 83 % investic), zatímco rozhodující objem neinvestičních nákladů je vynaložen na nakládání s odpady (v roce 2023 asi tři čtvrtiny neinvestičních nákladů).

Graf 4.10 Investice a neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí podle kraje sídla investora a podle účelu v Kraji Vysočina (průměr let 2018–2023)

Zdroj: ČSÚ

Graf 4.11 Investice na ochranu životního prostředí podle kraje sídla investora v roce 2023

Zdroj: ČSÚ

